

"הדר בתצר חברו" – עמ' 12-22 – דגשים לימוד ביום עיון למורי תושב"ע ומשפט עברי – יורם גלילי

פתיחה מקדימה והערה כללית למהלך:

- ✧ חשוב לנסות **לפתוח בטריגר**, שימקד את הדיון. אפשר בסרטון, ואפשר בסיפור מדגים. למשל:
 - שכן שגולש על האינטרנט האלחוטי שלך
 - מישוהו שרוצה להצטרף אליך לטרמפ
 - מישוהו שמבקש שהילדים שלו יצטרפו ל-"קייטנת הורים" ליום אחד.

✧ הצעתנו היא **לא לפתוח במשנה**, ש"נופלת" משום מקום על התלמידים, **אלא מהגמרא**. ברגע שמוזכרת המשנה בדיון שבגמרא, אפשר לחזור שני עמודים אחורה, למשנה, כחומר-עזר.

עמוד 14

✧ להמחיש לתלמידים את המהלך של **האלימינציה**, שבו משתמשים בזמן בירור וחיזוק הדיון: "המקרה הזה לא, המקרה הזה לא... המקרה הזה – כן!".

✧ נשים לב שכלל חוזר הוא שבכל מקרה שמוכח בו נזק (או שברור שיש בו נזק) – תמיד משלמים. ובכל מקרה שמוכח שלא היתה בו הנאה (או שברור שאין בו הנאה) – לא משלמים.

עמוד 16

✧ בקשתו-דרישתו של רמי בר חמא מרב חסדא, **במסמלת** את הכלל שלפיו – מי שרוצה משהו, צריך לשלם עליו (ובהקשר שלנו: על הנאה – משלמים!).

(עמוד 12)

✧ המהלך במשנה: **כללים וסיוגם**. בקטע מס' 1 מופיע כלל גורף: הבעלים תמיד משלמים! קטע מס' 2 מסייג אותו, ומבטל למעשה כמחצית ממנו: ברשות הרבים אין משלמים. קטע מס' 3 מסייג את הסייג וקובע תשלום מינימלי לבעלים (כגובה ההנאה) אף ברשות הרבים.

✧ **בחזרה לעמ' 16** - לשים לב להבדל בין **"אמר רבא"** (ציטוט אמיתי מפיו של רבא) לבין **"ורמי בר חמא?"** – שהוא מה שרמי בר חמא יכול היה לענות (אבל לא באמת ענה, אלא הסתמא-דגמרא, רובד העריכה, עונה זאת במקומו).

עמוד 18

✧ ניסיון להכריע לפי תקדימים, ממש כמו במשפט המודרני.

✧ דפוס חוזר בשני התקדימים הראשונים: לכאורה יש מסקנה מהתקדים, אבל נמצא שוני ("שאני התם") בין הדוגמה לבין המקרה בסוגיה. בעמוד זה – לכאורה יש לשלם במקרה של "זה נהנה וזה לא חסר". אבל יש שוני, ובמקרה שבדוגמה **משלמים על הנזק** שבהיקף המיותר של הגדר, ולא על ההנאה.

עמוד 20

✧ כאן יש ניסיון **ללמוד מאותו המקרה את המסקנה ההפוכה**: אין צורך לשלם במקרה של "זה נהנה וזה לא חסר". אבל מסתבר שיש שוני, ובמקרה שבדוגמה **לא משלמים, כי לא היתה הנאה** (המוקף אינו זקוק לגדר).

עמוד 22

✧ **בעמוד זה יש שני מהלכים** (עם מסקנות הפוכות, כמו קודם: פעם "פטור" ופעם "חייב"): במהלך הראשון המסקנה היא "פטור", אבל השוני בין המקרים הוא שכאן אין הנאה, כי בעל העלייה לא בדיוק גר בבית שאינו שלו – ונהנה ממנו – אלא הוא גר בבית שמשועבד לו, עד שישולמו הוצאות הבנייה שלו. כמו שאמרנו, **אין הנאה – לא משלמים**.

במהלך השני, למרות פסיקתו של רבי יהודה שבמקרה כזה כן משלמים, (ולכן לכאורה הפסיקה היא "חייב") הגמרא טוענת שהתשלום הזה **אינו על ההנאה, אלא על הנזק** שגרם בעל העלייה, בכך שגר בבית והשחיר את קירותיו, גרם לו לבלאי.